

Doporučení Rady pro výzkum a vývoj k využití přístrojů, strojů a zařízení pořízených s podporou veřejných prostředků k jiné činnosti

Na Radu pro výzkum a vývoj se obracejí příjemci účelové i institucionální podpory s dotazem, zda a za jakých podmínek je možné využívat přístroje a zařízení pořízené z části nebo zcela z účelové nebo institucionální podpory z veřejných prostředků pro jinou (další, vedlejší, doplňkovou ...) činnost podle zvláštních právních předpisů (dále jen „jiná činnost“). Z tohoto důvodu zpracovala Rada pro výzkum a vývoj následující doporučení, které vychází z platné právní úpravy.

Vzhledem k tomu, že tento problém lze posuzovat s ohledem na několik obecně závazných právních předpisů, nemůže doporučení Rady pro výzkum a vývoj nahradit závazná stanoviska a pokyny věcně příslušných správních úřadů, zejména Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (od okamžiku vstupu České republiky do Evropské unie i Evropské komise) nebo celních úřadů.

Platná právní úprava činnosti příspěvkových organizací umožňuje příspěvkovým organizacím, aby část svých nákladů zajišťovala z příjmů ze své činnosti. Rozdíl mezi výnosy a náklady pak hradí ve formě příspěvku jejich zřizovatel. Podobná právní úprava platí i pro vysoké školy, kterým je umožněna doplňková činnost. Z toho vyplývá, že příspěvkové organizace i vysoké školy mohou za určitých podmínek vstupovat na trh. Pokud nejsou beze zbytku dodržována pravidla upravující oblast hospodářské soutěže, zejména u příspěvkových organizací a vysokých škol, ale i u jiných institucí, které se zabývají také výzkumem a vývojem a část svých nákladů kryjí z podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků, může snadno dojít k porušení pravidel hospodářské soutěže a narušení konkurenčního prostředí.

Proto je nezbytné uvést provádění jiné činnosti do souladu s platnou právní úpravou. Rada pro výzkum a vývoj v rámci své působnosti, s odvoláním na řadu vyjádření představitelů Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže a na základě sdělení odborníků z členských zemí Evropské unie upozorňuje na to, že pravidla zajišťující ochranu hospodářské soutěže platí i pro oblast výzkumu a vývoje a **žádá důrazně všechny zřizovatele institucí zabývajících se výzkumem a vývojem, poskytovatele podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a instituce zabývajících se výzkumem a vývojem, které využívají podporu výzkumu a vývoje z veřejných prostředků, aby všechny své činnosti uvedly co nejrychleji do souladu s platnou právní úpravou, a to nejen se zákonem č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje), a jeho prováděcími předpisy, ale i s pravidly hospodářské soutěže nebo např. s předpisy o obchodním clu a o osvobození zboží od obchodního cla, které se řídí dalšími obecně závaznými právními předpisy a které mohou mít dopad i na oblast výzkumu a vývoje. Porušení těchto předpisů by mohlo být posuzováno v krajním případě jako neoprávněné poskytnutí/využití podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků/dotace, případně i vrácení neoprávněně poskytnuté/užité podpory výzkumu a vývoje.**

Rada pro výzkum a vývoje se domnívá, že využívání přístrojů, strojů a zařízení pořízených z veřejných prostředků (dále jen „přístroj“), je nutné posuzovat z hlediska

1. hospodárnosti, lepšího využití volné kapacity přístroje,
2. vztahu k pravidlům hospodářské soutěže, využití podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a celních předpisů a jejich možnému porušení.

Soulad jiné činnosti se zřizovací listinou či jiným dokladem o zřízení považuje Rada pro výzkum a vývoj za naprosto samozřejmý. Pouze upozorňuje, že v případě státních příspěvkových organizací s výjimkou ústavů Akademie věd České republiky není možné měnit předmět činnosti státní příspěvkové organizace.

K bodu 1

Při posuzování využití volné kapacity přístroje pořízeného zcela nebo zčásti z veřejných prostředků Rada pro výzkum a vývoj považuje za účelné, aby přístroj s často jedinečnými vlastnostmi byl využit co nejvíce. Prvořadým úkolem každého příjemce podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků však je zajistit jeho využití pro účely výzkumu a vývoje, tj. pro účely, ke kterým byl přístroj pořízen.

K bodu 2

Rada pro výzkum a vývoj se domnívá, že příjemce, který využívá přístroj pořízený zcela nebo zčásti z podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků k jiné činnosti, provádí tuto činnost za úplatu a vstupuje na trh s příslušnou službou a může jej v určitých případech ovlivňovat. Příkladem je například provádění chemických nebo biochemických analýz, rozborů půdy nebo vody, výroba preparátů (biologických, léčebných, ...).

Aby byla možnost porušení předpisů snížena na nejmenší možnou míru, doporučuje Rada při využívání přístrojů pořízených zcela nebo zčásti z podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků dodržet několik následujících zásad

1. Dodržet účel, pro který byla institucionální nebo účelová podpora výzkumu a vývoje z veřejných prostředků poskytnuta.
2. vést oddělenou účetní evidenci nejen pro jednotlivé činnosti ve výzkumu a vývoji, ale také pro jednotlivé jiné činnosti, a to takovým způsobem, aby příjemce mohl kdykoliv dokázat, že nevyužívá veřejné prostředky poskytnuté na podporu výzkumu a vývoje pro financování jiné činnosti.
3. Cenu za prováděnou jinou činnost kalkulovat pouze tak, aby zahrnovala úplné náklady, tj. včetně osobních nákladů obslužného personálu přístroje, náklady na spotřebovaný materiál, příslušnou část režijních nákladů, odpisy, atd.
4. V případě, že jedinečný přístroj využívá k jiné činnosti nejen příjemce, ale na základě smlouvy i další (komerční) subjekt, musí příjemce účtovat za využití přístroje stejnou cenu za jednotku práce/výkonu/... sám sobě i dalšímu (komerčnímu) subjektu a nesmí, jak je uvedeno výše, využívat prostředky poskytnuté na podporu výzkumu a vývoje z veřejných prostředků.
5. V případě, že přístroj byl dovezen pro vědecké účely a byl osvobozen od cla, musí být použit pro neobchodní účely a nesmí být používán k dosažení zisku. Neměl by tedy být využíván k jiné činnosti, ale pouze pro činnost ve výzkumu a vývoji. V případě, že se výzkumná instituce dodatečně rozhodne přístroj využít k jiné činnosti, měla by se dotázat příslušného celního úřadu, zda jí nevznikla povinnost zaplatit dovozní clo, a postupovat podle jeho pokynů.

V případě, že by se prokázalo, že podpora výzkumu a vývoji z veřejných prostředků byla využita např. způsobem, který narušuje rovnost trhu s příslušným produktem, je nutno počítat i s možným vrácením neoprávněně využitých prostředků.

Vysvětlující a doplňující informace

Základním předpisem upravujícím pořízení a využívání majetku pořízeného pro potřeby výzkumu a vývoje z podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků pro oblast účelové podpory (tj. pro řešení projektů výzkumu a vývoje) je zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje).

V § 8 odst. 3 zákon o podpoře výzkumu a vývoje stanoví, že „(3) Z účelové podpory projektu se smí hradit náklady na výzkum a vývoj prováděný příjemcem nebo spolupříjemcem včetně nezbytné infrastruktury. ...“. Dále zákon o podpoře výzkumu a vývoje stanoví v § 8 odst. 4 stanoví, že „(4) Při pořízení hmotného a nehmotného majetku podle zvláštního právního předpisu pro řešení projektu se smí do uznaných nákladech zahrnout pouze taková část nákladů na jeho pořízení, která odpovídá předpokládanému využití pro řešení daného projektu. ...“. V § 8 odst. 5 pak zákon vymezuje, že „(5) Z institucionální podpory výzkumného záměru se smí hradit náklady pouze na výzkum prováděný příjemcem, včetně infrastruktury nezbytné pro řešení tohoto výzkumného záměru.“.

Podrobnější vymezení způsobu, jakým se stanoví „povolená část nákladů“ určují prováděcí předpisy k zákonu o podpoře výzkumu a vývoje. V případě účelové podpory platí omezení stanovená § 3, případně v kombinaci s ustanoveními § 2 nařízení vlády č. 461/2002 Sb., o účelové podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o veřejné soutěži ve výzkumu a vývoji.

Pro institucionální podporu uvedená omezení neplatí při pořízení majetku, jak vyplývá mj. z ustanovení § 3 odst. 2 nařízení vlády č. 462/2002 Sb., o institucionální podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o hodnocení výzkumných záměrů, platí však v plném rozsahu při jeho využití.

Z uvedeného vyplývá, že z podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků se pořizuje pouze majetek určený k činnosti ve výzkumu a vývoji, který by měl být přednostně využíván k účelu, pro který byl pořízen. Pokud je z důvodu jeho lepšího využití používán pořízený majetek k jiné činnosti podle zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), nebo k „další činnosti“ podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění některých dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, pak je zapotřebí postupovat nejen v souladu s § 63 rozpočtových pravidel, resp. § 20 zákona o vysokých školách, ale i s předpisy upravujícími pravidla hospodářské soutěže, otázky veřejné podpory a celní problematiku.

V případě provádění jiné činnosti vstupuje příjemce na komerční trh, který může být za určitých podmínek nepovoleným způsobem ovlivněn. Mohlo by k tomu dojít např. tím, že příjemce si pořídí majetek s přispěním podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků, který z části využije pro komerční činnost (např. provádění chemických analýz, výroba radiofarmaceutických preparátů, apod.), jejíž produkty prodá na příslušném trhu s těmito produkty za cenu, ve které nezohlední skutečně vynaložené náklady. Aby se tak nestalo, musí příjemce do ceny produktu započítat úplné náklady.

Pokud by příjemce zahrnul do zhotovení produktu, se kterým vstupuje na komerční trh, např. část institucionální podpory a o tuto část snížil cenu, za kterou produkt na trhu realizuje, nejenže by pravděpodobně porušil pravidla hospodářské soutěže, ale současně by mohlo dojít k neoprávněnému použití dotace podle rozpočtových pravidel.

Dalším omezením pro využití majetku pro provádění jiné činnosti je vyhláška č. 247/2002 Sb., o osvobození zboží propuštěného do celního režimu volného oběhu od

dovozního cla. V § 53 odst. 1 této vyhlášky se uvádí, že „(1) vědecké nástroje a přístroje, které jsou dováženy výhradně pro neobchodní účely a nebudou využívány k dosažení zisku, jsou za podmínek uvedených v § 54 až 57 osvobozeny od dovozního cla.“ § 53 odst. 2 vyhlášky č. 247/2002 Sb. pak vymezuje, kdo je deklarantem a příjemcem zboží: „(2) Od dovozního cla jsou osvobozeny vědecké nástroje a přístroje, jestliže deklarantem a příjemcem zboží jsou: a) veřejná nebo veřejně prospěšná zařízení, jejichž hlavní činností je vzdělávání nebo vědecký výzkum, nebo b) soukromá zařízení, jejichž hlavní činností je vzdělávání nebo vědecký výzkum.“. Obdobným způsobem je upraven také dovoz náhradních dílů, částí a příslušenství vědeckých nástrojů a přístrojů, náradí k údržbě, zkoušení, seřízení nebo jejich opravě (§ 54 vyhlášky č. 247/2002 Sb.).

V § 57 odst. 1 vyhlášky 247/2002 Sb. stanovuje, jak postupovat v případě, že dovezené zboží bylo propuštěno bez cla do volného oběhu (jako zboží dovezené výhradně pro neobchodní účely, které nebude využíváno k dosažení zisku) a je zapotřebí jej půjčit nebo vypůjčit, pronajmout nebo zcizit za úplatu nebo bezúplatně. V takovém případě je nutné vyžádat si souhlas celního úřadu a případně zaplatit clo, které celní úřad vymezí. Tato povinnost je omezena na dobu 5 let ode dne přijetí celního prohlášení na pouštění do volného oběhu. Ustanovení § 57 odst. 2 umožňuje výjimku pro nakládání se zbožím, které z hlediska konečného použití slouží výzkumu a vzdělávání, pro které bylo původně propuštěno s osvobozením od dovozního cla.

Obdobná úprava platí i pro dovoz vědeckých přístrojů a nástrojů dovážených k neobchodním účelům, které nejsou určeny k dosažení zisku, zahraničním vědeckovýzkumným zařízením nebo institucí nebo jeho jménem (§ 58 a 59 vyhlášky 247/2002 Sb.).

Podrobné informace k možnosti osvobodit dovážené vědecké přístroje a nástroje od dovozního cla a případně k možnosti tyto přístroje dále využívat upravují zejména § 57 a 59 uvedené vyhlášky. Je-li zapotřebí tuto otázku řešit, doporučuje Rada pro výzkum a vývoj v každém případě tyto otázky konzultovat s příslušným celním úřadem.